

Foti Péter: Vekerdy Tamás, a liberális

január 26, 2016

Az Új Pedagógiai Szemle legújabb számában olvastam Kerényi Mária születésnapjára közzétett köszöntőjét, amelyben a tavaly szeptemberben 80. évét betöltött Vekerdy Tamásról írt. Ez a köszöntő az antropozófus tanítvány köszöntője az antropozófus mesterhez. Mivel magam nem vagyok antropozófus, indítva érzem, hogy mint egyszerű „mezei” ember, vagy legyünk pontosabbak, „mezei” liberális köszöntsem Vekerdyt, mint saját mesteremet.

A köszöntést személyesen is megtettem, amikor valamikor tavaly ősszel felkerestem Tamást Dunakeszin. Nem vittem virágot, és nem is köszöntöttem fel ünnepélyesen. Csak élveztem a jelenlétét, a szokásos sétát, a beszélgetést. Lassan 30 éve ismerjük egymást. Nincs köztünk deklarálni a mester-tanítvány viszony, ez inkább csak a részemről hasonlítható valami ilyesmihez.

A mester-tanítvány viszony fényes bizonyítéka, hogy a mester is tanulni akar a tanítványtól. Ennek volt bizonyítéka, hogy Tamás valamikor 2010-ben egy levélben arra kért, hogy szervezzem meg, hogy együtt elmenjünk Summerhillbe, az alternatív pedagógiai világ egyik Mekkájába. Az utazásról hosszú beszámoló olvasható (Látogatás Summerhillben, 2010. október 4-5. Summerhill 2010 – Interjú Zoe Neill Readhead-del 2010 október 4 – 5.).

Most nem ezért ragadtam tollat, hanem azért, hogy elmondjam, szerintem mi az, ami nekem vonzó mindabban, amit Vekerdy hirdet. Mert hirdeti mindazt, amit Rudolf Steinertől tanult, de nem keveredett azok közé, akik dogmatikusan értelmezik Steiner kijelentéseit, akik Steiner véleményeit erről vagy arról, vélemény helyett végső igazságként igyekeznek beállítani.

Tamás nekem egy liberális ember. Nem abban az értelemben, hogy liberális dogmákat hirdetne. Nem abban, hogy például annak lenne híve, hogy az állam vonuljon ki a gazdaságból. Ez nem a liberalizmus lényege számomra. Számomra a liberalizmus a szabadság szeretetét jelenti. A szabadsághoz pedig fel kell ismerni dolgokat. A szabadság nem valami ajándék, hanem annak következménye, hogy belátom, a szabadságnak értelme van. Ilyen belátásra jutott valamikor Freud is, aki látta, hogy a gyerekkori szexuális elfojtások később mennyire korlátozták páciensei szabadságát abban, hogy teljes életet éljenek. A szabadságukhoz ezért az kellett, hogy mindezeket az összefüggéseket felismerjék. A felismerés módszere pedig a beszélgetés volt, bár ezt terápiának hívták, de az mindegy.

Tamás mindig is tiltakozott az ellen, hogy én őt, mint a Waldorf apostolát támadjam mindazok miatt amit a Waldorf mozgalomban a szabadság ellen elkövetnek. Meg is írta mindezeket egy újra kiadott könyv kiegészítő fejezeteként. Remélem sokan olvassák.

Talán itt a helye annak, hogy leírjam, hogy miről szoktunk beszélgetéseinkben a Duna-parti kagylókat nézegetve szót ejteni:

Megmaradt örök témánknak a demokrácia kérdése. A demokráciáé, ami ugyancsak a szabadság eszméje köré épült. Tamás félve közelíti a témát, és alapélménye Az ember tragédiájának görög színe, ami arról szól, hogy a demokrácia könnyen a demagógok foglyává lehet. Erre nem könnyű mit mondani, ha az ember visszatekint a magyar demokrácia elmúlt 25 évére. Csak elméletben lehet erre azt mondani, hogy egy jó demokrácia sokkal jobban képezné polgárait arra, hogy mit is jelent a demokrácia. Ezt a képzést nem csupán elméleti módon, hanem a gyakorlatban is megtenné, azzal, hogy újra előjön a szó, szabadságot adna polgárainak, beleértve a gyerekeket is arra, hogy – amennyire csak megengedhető – saját életüket maguk rendezzék be.

Ez a felismerés, ameddig csak kevés pedagógus jut el, eléggé

idegen Rudolf Steinertől, és úgy érzem, talán még mindig elég idegen Tamástól is. Steiner úgy gondolta, hogy a gyerek még nem érett arra, hogy nagy beleszólása legyen saját életébe. Ezért nincs is fórum erre egy Waldorf iskolában sem. Ott inkább arról van szó, hogy a dolgokat a tanárok értelmezik, és a demokrácia a Waldorf iskolában a tanári kollégiumra szorítkozik. Ott a tanárok egymással beszélgetnek, a gyerekekről, de nem a gyerekekkel.

A Summerhill Iskolában is vannak ilyen tanácskozások, de ezeket kiegészítik a rendszeres iskolagyűlések (legalább hetente egyszer). Ezeken a tanácskozásokon folyik a beszélgetés, és a beszélgetések folyamánya a szabadság.

Egyrészt abban mutatkozik ez meg, hogy bizonyos dolgokat a gyűlések nem érintenek. Nem avatkoznak bele a személyes szabadságba, másrészt nem igyekeznek elnyomni a kisebbségi véleményeket se. Minden döntés a következő iskolagyűlésen felülvizsgálható. Különben a többség dönt. Ez az, amitől egy Waldorf iskola fél, mert mi lesz, ha a gyerekek többsége valami olyasmit határoz el, ami nem egyezik Rudolf Steiner dogmaival. Ha teszem azt, egyszer egy osztályközösség azt határozná el, hogy a falat nem rózsaszínre festik, hanem mondjuk sárgára – hiszen Steiner azt mondta, hogy nekik a rózsaszín jó, akkor hamar bajba kerülünk a demokráciával. Így el kell kerülni, hogy erről a közösség szavazzon.

A legjobb, ha a gyerekek hallgatnak. Vagy panaszkodnak, de a konfliktusokat majd a tanárok oldják meg maguk között. Szomorúan konstataálom, hogy személyes ismereteim és tapasztalataim egy gyenge Waldorf iskoláról vannak. Szívesen venném, ha egy valóban jól működőt is láthatnék. Így csak ennek a gyenge Waldorf iskolának a tapasztalatairól mondhatom el, hogy hibásnak láttam, addig a két hónapig, amíg a fiam oda járt, hogy az iskola ugyanúgy a félelem pedagógiájával dolgozott, mint bármelyik „mezei” iskola.

Vekerdy a szabadságot hirdeti. A szabadsághoz pedig hozzá tartozik, hogy nincsenek büntetések. A büntetéseket a

megbeszélések helyettesítik. Ezt egy másik mestertől tanultam (mert nekem több van), az angol W. B. Currytól, aki mesterkurzusait számomra könyvein keresztül tartotta. Currytól tanultam, hogy az önkormányzatot csak akkor érdemes bevezetni, ha már a fiatalok az iskolában hozzászoktak ahhoz, hogy a büntetéseknek nincs szerepe az iskola életében. Ha ez vérükké válik, akkor beindítható az önkormányzat, és akkor az önkormányzat se a büntetésekről fog szólni.

Mindehhez persze az is kell, hogy egy ország eljusson ahhoz a felismeréshez, hogy egy tanterv csak akkor jó, ha az nem kötelező. Mert akkor egy segítség lehet, különben pedig a szabadság elnyomása lesz.

Tudom Tamás is egyetértene, ha elmondanám, hogy őrijítőnek tartom a demagógiát, amivel a 2010-ben uralomra jutottak azt hirdették, hogy az egyenlőséget az jelenti, hogy mindenki egyentankönyvből tanul. Ez az egyenlőség-fogalom a butítani akarók egyenlőség-fogalma. Aki egyenlőséget akar, az szabadságot ad, nem elnyom, nem kényszerít. Nem jó, hogy a mai gyerekek színvonalatlan egyentankönyvekből tanulnak, nem jó, hogy a tankönyveknek nincs piaca, hogy a tanárok nem választhatnak, nem jó, hogy a tanárok önállóságát minden módon gáncsolják, nem jó, hogy az iskolák önállóságát minden módon kurtítják.

A Waldorf iskolák persze védik magukat, védik, amit jobbnak ítélnék saját falaik között. De nem szabadna elfelejteniük, hogy a legnagyobb dolog, amit védeniük kellene, az nem a tanterv, hanem a gyerekek szabadsága.

Remélem ezzel Tamás is egyetértene. Tőle tanultam, hogy minden jó bíró meghallgatja, mind a vádló, mind a vádlott véleményét, és igyekszik azokat megértve igazságot tenni. Persze a legjobb, ha ezt az igazságtevést, mindenki gyakorolja, nemcsak a bíró. Nemcsak a bíróságon, hanem otthon is és az iskolában is! Mindezekre ad bő példát Tamás, hiszen évtizedek óta adja heti tanácsait a Nők Lapja hasábjain. Az ezekről megjelent könyveket jórészt elolvastam, és sokat tanultam belőlük. Még

akkor is, ha nem értettem mindennel egyet. Ennél többet Tamás sem akart.

Amikor a szabadságot támadják, akkor azt védeni kell! Okosan védeni. Kompromisszumokat lehet persze kötni, de a lényegét nem szabad feláldozni. Ez pedig számomra az, hogy a gyerekeknek a szülők, az iskolai tanárok nyújtotta biztonságon túl is sok szabadságra van szüksége. Annyi sok szabadságra, amivel csak az tud élni, akinek kezdettől sok szabadsága van. John Locke mondta, hogy ha azt akarod, hogy a gyereked felnőtt legyen, akkor korán annak kell tekintened.

Nem az okokat kell keresni, hogy miért nem adok a gyerekeknek szabadságot, hanem merni szabadságot adni, és figyelni, hogy működik-e. Így juthatnánk előre. A tekintélyek helyett a felelősségre helyeznénk a hangsúlyt, és mernénk veszélyt vállalni, amikor egy-egy osztályban, iskolában valódi önkormányzatot teremtünk. Ekkor látnánk a szabadság szárnyalását, amiről azt hittük nem létezik, holott, csak a szemünkön volt hályog.

2016. január 26.

Kapcsolódó oldalak:

- Fóti Péter: Útmutató rebellis tanároknak – Előszó
- Fóti Péter: Miért nem tehetnek fel kérdéseket a gyerekek az iskolában?